

Forgó Zsolt

*Napóleon a HMS Bellerophon fedélzetén
(1815. július 15. – 1815. augusztus 7.)*

Írásunkban főképp a korabeli emlékiratok segítségével szeretnénk bemutatni Bonaparte Napóleon megadásának közvetlen előzményeit, valamint az angol Bellerophon hadihajó fedélzetén töltött szűk egy hónapnyi időszakot, amely során a császár a száműzetés keserű tényével kényszerült szembenézni. A Napóleon életéről szóló monográfiák és tanulmányok széles körben tárgyalják, mind a Szt. Ilonán eltöltött éveit, mind pedig a korábbi katonai, politikai és uralkodói időszakokat, mégis kevés teret szánnak ennek a rövid, ám mégis nagy jelentőséggel bíró eseménysorozatnak.

1815. június 18.-án, Napóleon száz napos uralma a waterloo-i csatával végérvényesen lezárult. A csatavesztés után a császár még egy ideig Párizsban, Franciaország fővárosában tartózkodott. Azonban a városban bekövetkező folyamatos rendzavarások és általános nyugtalanság miatt, a kormányzat jobbnak látta Napóleont mielőbb eltávolítani Párizsból. A császár lehetőségei egyre inkább beszűkültek: megadja magát a Bourbonoknak, esetleg porosz hadifogságba kerüljön, talán utazzon el Amerikába. Napóleon a legutóbbit választotta. Ennek érdekében az „ideiglenes” kormánytól útlevelet kért az utazáshoz és kérte a Saale és Méduse nevű fregattok rendelkezésre bocsátását, amelyek Rochefort kikötőjében állomásoztak. A császár miután Niort-ba érkezett, értesült arról, hogy az angol flotta már június 29. óta megdupláztta a térség őrhajóinak számát, így a kijutása a fregattokon gyakorlatilag lehetetlenné vált.¹ Az ideiglenes francia kormány, – feltételezhetően Fouché – azonban értesítette az angol kormányzatot Napóleon terveiről. Bonaparte július 3.-án érkezett meg Rochefort városába, amelynek kikötőjében, a korábban említett két hajó már utazásra készen várta, ám az időközben beálló változások miatt, az angol flotta hajói is felkészültek arra, hogy ne hagyják elmenekülni.²

Az angol flotta Bellerophon elnevezésű hajóján Frederick Maitland kapitány, már május 24.-én parancsba kapta, Sir Henry Hotham ellentengernagytól,³ hogy egyetlen francia felségjel alatt hajózó felfegyverzett vízi jármű sem hagyhatja el a francia partokat. Május 30.-án a Bellerophon megérkezett Rochefort partvidékére. Az események a waterloo-i csata után ezen a szintéren is felgyorsultak. Maitland kapitány június 30.-án elfogott egy levelet, melyet

¹ *History of the Captivity of Napoleon at St. Helena* by General Count MONTHOLON. Volume I. London, 1846. Published by: Henry Colburn. 63-64. Beker altábornagy levele. (továbbiakban: MONTHOLON)

² SCHOM, Alan: *Bonaparte Napóleon*. Debrecen, 2001. 815. (továbbiakban: SCHOM). Lord Liverpool és Lord Castlereagh bizalmas levélváltásának részlete arról, hogyan oldanák meg a helyzetet legszívesebben.

³ Sir Henry Hotham (1777-1833), az angol flotta admirálisa, ebben az időben a HMS Superb hadihajó parancsnoka.

egy Bordeaux-ból kifutó francia hajó hozott. A levélből tudomására jutott, hogy minden valószínűség szerint, Bonaparte és kísérete a Bordeaux és La Teste d'Arcasson közötti partszakaszon próbál majd menekülési útvonalat keresni.⁴ A kapitány azonban a parancsához híven nem mozdult Rochefort mellől, de pusztán elővigyázatosságból a két mellérendelt hajót, a már említett városok partjaihoz küldte.⁵ Gourgaud tábornok⁶ leírásaiból tudjuk, hogy Napóleon és kísérete teljes poggyászát a Saale és Méduse fedélzetére vitték már július 5.-én.⁷ A következő közvetlen parancs a vezérkartól július 6.-án érkezett meg Maitland kapitányhoz. Hotham admirális instrukciói szerint a Bellerophon-nak nincs esélye egyedül megakadályozni a francia fregattok menekülését, ha nincs mellette másik angol hajó, ezért nyomatékosan utasítja, hogy szervezze ezt meg. A Bellerophon tengerészkadétja visszaemlékezéseiben szintén hasonlóképpen vélekedett. „...volt ott két remek francia fregatt, egy húsz ágyús korvett, valamint egy fegyveres kétárbócos, amelyek Aix Roads-nál horgonyoztak és kemény ellenfelek lehettek volna számunkra, ha Napóleon megtámadott volna minket, hogy szökését erővel vigye keresztül.”⁸ Amennyiben ez nem megoldható, abban az esetben a parancsot kézbesítő hajó fog Rochefort-nál maradni támogatásképpen. A legfontosabb cél az volt, hogy Bonaparte semmilyen hajó fedélzetén se futhasson ki a nyílt tengerre.⁹ Másnap újabb levélben tudatták a Bellerophon parancsnokával, hogy a francia kormányzat útlevelet és szabad eltávozást kért az angoloktól Napóleon számára, ám a kérést elutasították. Ezért a menekülés lehetősége újra kiemelt jelentőséget kapott, amelyet minden eszközzel meg kellett akadályozni. Hotham admirális igyekezett minden rendelkezésre álló egységgel segíteni a Bellerophon feladatát, ám a hajók átirányítása időigényes volt. Európa még mindig rettegett Napóleontól, ahogyan annak idején Róma is Hannibáltól, amíg életben volt. „...reszkető szövetségeseink...gondolták, soha nem lehetnek biztonságban, mint ahogy a rómaiak Hannibállal, amíg a föld színén van.”¹⁰ Az admirális parancsa értelmében, mindent el kell követni, hogy Bonaparte és családja ne tudjon elszökni előlük és amennyiben sikerül őt elfogni, akkor a Bellerophon fedélzetén kell, a legnagyobb titokban az angol partokhoz vinni, lehetőleg Torbay-be.¹¹

⁴ *The Surrender of Napoleon* by Rear-Admiral Frederick Lewis MAITLAND. Ed. by: William Kirk DICKSON. Edinburgh and London, 1904. 5-7. (továbbiakban: MAITLAND). A levél kivonatát maga a kapitány írta le saját szavaival. Vö. *Memoirs of an Aristocrat, and Reminiscences of the Emperor Napoleon*. By a Midshipman of the Bellerophon. London and Edinburgh, 1838. (továbbiakban: Memoirs) 210-211.

⁵ MAITLAND: 8.

⁶ Gaspar Gourgaud (1783-1852). Napóleon tábornoka és szárnységédje.

⁷ *Talks of Napoleon at St. Helena with General Baron Gourgaud*. Trans. By: Elizabeth WORMELEY LATIMER. Ed. II. Chicago, 1904. 12. (továbbiakban: GOURGAUD).

⁸ „...there were two fine French frigates, a corvette of twenty guns, and a gun brig, lying in Aix Roads, which would have been a tolerably hard match for us, had Napoleon attempted to attack us, and make his escape by force.” Memoirs, 212.

⁹ MAITLAND: 13-15. Vö. Memoirs, 212.

¹⁰ „...our trembling allies...thought they could never be safe, like the Romans with Hannibal, while he had a resting place above ground.” Memoirs, 213.

¹¹ MAITLAND: 22-25.

Július 10.-én egy fegyverszüneti zászló alatt hajózó francia szkúner fedélzetéről Savary generális¹² és Las Cases,¹³ Napóleon kamarása léptek a Bellerophon fedélzetére. Egy Henri Gratien Bertrand marsall¹⁴ által írt levélben közölték a császár távozási szándékát, valamint tájékozódni kívántak a Napóleon számára kért útlevel ügyéről is. Maitland kapitány, hogy időt nyerjen szintén levélben válaszolt a kérésre, amelyben elhallgatta az angol kormányzat elutasító döntését az útlevellel kapcsolatban, ugyanakkor közölte, hogy nem áll módjában engedélyezni semmilyen hajó kifutását Rochefort kikötőjéből, különösen nem Napóleonnal a fedélzetén.¹⁵ Egy rövid személyes beszélgetésben Maitland admirális és Savary generális kifejtették egymásnak Napóleonnal kapcsolatos nézeteiket, melynek során előbbi igyekezett meggyőzni az utóbbit, hogy a császár akár Angliába is visszavonulhatna, eme felvetést azonban utóbbi, különböző okokra hivatkozva elvetette.¹⁶ A tárgyalások sikertelensége miatt Napóleon számára egy kockázatos menekülési lehetőséget ajánlottak, amely az angolokkal való fegyveres konfrontálódáson alapult, ám a császár ezt az opciót nem támogatta.¹⁷ Schom művében megemlíti még egy lehetőséget, amelyet maga Joseph Bonaparte ajánlott fel testvérenek. Eszerint ő Bonaparténak álcázva átadja magát az angoloknak a Bellerophon fedélzetén, amíg testvére egérutat nyerhet az Újvilág felé.¹⁸

Július 11.-én Maitland kapitány tudomást szerzett arról, hogy egy ügyes hajós segítségével igyekeznek kijuttatni Napóleont szorult helyzetéből.¹⁹ Azon-

¹² Anne-Jean-Marie-René Savary (1774-1833). Rovigo hercege, tábornok és diplomata.

¹³ Emmanuel-Augustin-Dieudonné-Joseph de Las Cases (1766-1842). Francia hivatalnok, Napóleon kamarása.

¹⁴ Henri Gratien Bertrand (1773-1844). Napóleon egyik marsallja.

¹⁵ MAITLAND: 26-31. Mindkét levél teljes szövege megtalálható itt. Továbbá MONTHOLON: 80-81. ill. *Memoir of the Honourable George Keith Elphinstone K. B. Viscount Keith, Admiral of the Red*. By Alexander ALLARDYCE. London and Edinburgh, 1882. 362. (továbbiakban: LORD KEITH) továbbá *Mémoires du Duc de Rovigo (M. Savary) Écrits De Sa Main Pour Servir à L'Histoire de L'Empereur Napoléon*. Tome IV. Seconde Partie 145-152. (továbbiakban: SAVARY, tome IV. Partie II.) továbbá *Mémorial de Sainte Hélène*. Journal de la Vie Privée et des Conversations de L'Empereur Napoléon, á Sainte Hélène par Le Comte De LAS CASES. Tome I. Première Partie. Londres. 1823. 27-28. (továbbiakban: LAS CASES, tome I.).

¹⁶ MAITLAND: 32-34.

¹⁷ MONTHOLON: 82-83. és 94-95. A Méduse kapitánya vállalta volna, hogy megtámadja a Bellerophon-t, amíg a Saale áttöri az angol blokádot és kijut a nyílt tengerre. A kísérlet azonban a Méduse teljes legénységének életébe kerülhetett volna. Ezt az áldozatot és kockázatot sem Napóleon, sem a Saale kapitánya nem vállalta. Továbbá SAVARY, tome IV. Partie II. 161-162. Maga Maitland admirális is elismerte, hogy a körülmények kedvező alakulása esetén nem biztos, hogy meg tudta volna akadályozni a császár szökését, ám ennek az esélye mindvégig minimális volt. Továbbá GOURGAUD: 14. ill. LAS CASES, tome I. 29-30.

¹⁸ SCHOM: 817.

¹⁹ MAITLAND: 35-36. A menekülésre alkalmasnak ítélték egy francia korvetet, amely a partok közelében tartózkodott, valamint egy dán két árbócost, amelynek gyomrában egy fülke lett volna kialakítva Bonaparte számára az informátorok szerint. Az admirális megtette a szükséges ellenlépéseket, így a kísérlet nem valósulhatott meg. Vö. MONTHOLON: 95-96. ill. GOURGAUD: 15-17. A tábornok is elismeri, felmerült a császár megszöktetésének lehetősége, főként egy halászhajó vagy egy dán hajó fedélzetén, ám nem vetették el egy amerikai felségjelű hajón véghezvihető menekülés esélyét sem.

ban ez az értesülés sem bizonyult valósnak, noha a lehetőség valóban fennállt Napóleon számára, hogy egy dán felségjel alatt hajózó kétárbócoson megpróbálja a menekülést. Július 14.-én újabb francia követség érkezett a Bellerophon fedélzetére, ezúttal Lallemand generálissal²⁰ kiegészülve, hogy a lehetőségekről érdeklődjön, de Maitland admirális újra csak ugyanazt az opciót tudta felajánlani, azaz Napóleon a hajója fedélzetén eljuthat Angliába, más egyebet nem. Még ugyanezen a napon egy újabb levél érkezett az admirálishoz, amelyet Bertrand marsall írt, és amelyben közli Napóleon megadási szándékát és érkezését a Bellerophon fedélzetére a következő napon, továbbá azt, hogy a császár az angol törvények védelme alá helyezi magát. A levél tartalmazta továbbá a Napóleonnal magukat szintén megadó személyek listáját, összesen 50 főt, illetve a császár által írott, saját megadását igazoló levelet, amelyet a régenshercegnek címzett és amellyel Gourgaud tábornok még aznap útnak indult a Slaney fedélzetén, hogy személyesen a walesi hercegnek kézbesítse azt.²¹

Július 15.-én reggel 6 órakor Bonaparte Napóleon az Epervier francia fregatt egyik kísérőhajójának fedélzetéről, a Bellerophon vagy ahogy a matrózok nevezték „*The Billy Ruffian*” angol hadihajó fedélzetére lépett. Amint megérkezett Napóleon a következő szavakkal köszöntötte a kapitányt: „*Az Ön hajójának fedélzetére jöttem, hogy az angol törvények védelmébe helyezzem magamat.*”²² „*A Bellerophon fedélzetére érkezve, mindenféle magas rangú személynek általában kijáró tisztelet nélkül fogadták, az öröket a tat végéből visszavonták, de fegyverek nélkül.*”²³ A császár fogadtatása nélkülözött minden különleges protokollt, a vadászórság ezredesi egyenruháját viselte és integetéssel búcsúzott a tovaúszó francia hajó utasaitól. A kapitány természetesen a császár rendelkezésére bocsátotta saját kabinját, bemutatta neki tisztjeit, akikkel Napóleon kedélyesen és látható érdeklődéssel elbeszélgetett.²⁴ Maitland admirális visszaemlékezéseiből egyértelműen kiderül, hogy „*vendége*” rendkívüli érdeklődéssel és kíváncsisággal fordult az angol haditengerészet hajói, tisztjei, matrózai és egyáltalán az egész rendszere felé. Az első, a Bellerophon fedélzetén tett körsétája alkalmával Napóleon kifejtette véleményét, az angol haditengerészek különleges adottságairól a kapitánynak, mely szerint az angol tengerészek és tisztjeik már első ráné-

²⁰ Francois Antoine Lallemand (1774-1839) Napóleon tábornoka.

²¹ MAITLAND: 47-55. Vö. Memoirs, 213-214. Feltételezhetően a Maitland leírásaiban szereplő történések a lehető legapróbb részletességgel elevenítik fel az eseményeket, míg a Memoirs írója, egyszerű hajósként kevésbé lehetett tájékozott a megadás körülményeit illetően. Ugyanakkor megemlíti, hogy közel 25 év távlatából is élénken élnek emlékei az akkoriban lezajlott eseményekről, mint például Gourgaud tábornok megjelenéséről. Továbbá MONTHOLON: 87-88. ill. LORD KEITH: 365-366. ill. SAVARY, tome IV. Partie II. 152-153. ill. LAS CASES, tome I. 30-34.

²² LAS CASES, tome I. 37. Vö. MAITLAND: 69.

²³ „*On coming on board the Bellerophon, he was received without any of the honours generally paid to persons of high rank ; the guard was drawn out on the break of the poop, but did not present arms.*” MAITLAND: 67. Vö. Memoirs. 216-220. Megjegyzi továbbá, hogy Napóleon fogadtatása minden tisztelet kinyilvánítása mellett is csak pusztán katonai jellegű maradt és az uralkodónak kijáró formalitásokat Maitland admirális mellőzte. Montholon véleménye szerint Napóleon megkapta a neki kijáró tiszteletet és fogadtatást. MONTHOLON: 93.

²⁴ A szerző megerősíti Maitland kapitány nagyvonalúságát. SCHOM: 818.

zésre is egy teljesen más katonatípust képviselnek és biztosan ennek köszönhető, hogy szinte mindig győzelmet aratnak a tengeri ütközetekben. Ahogyan később ezt többször is kifejtette: „*Mi mindent tehettünk volna százezer ilyen katonával, mint ezek.*” valamint „*Milyen rendkívüli emberekkel rendelkeznek!*”²⁵ Maitland admirális azonban kifejtette a császár felvetésére azon véleményét, mely szerint az angol haditengerészek és tisztek, sikereiket a felbecsülhetetlen értékű tapasztalatnak és gyakorlatnak köszönhetik. Ez a hihetetlen értékű és mértékű, kollektív és egyéni tapasztalás teszi őket alkalmasabbá feladataik ellátására és sikerek elérésére, mint például francia tengerész ellenfeleiket. A császár az egész beszélgetés folyamán meglehetősen kedvesen és érdeklődően viselkedett és nem mulasztott el néhány szót szólni az elébe kerülő matrózoknak sem.²⁶ A személyes beszélgetés később a tengerészeti törvények szigorára és igazságosságára terelődött, majd rövid eszmecserehez vezetett a francia és angol hadihajók haditechnikai képességei és paraméterei irányába.²⁷ Végül maga Napóleon is elismerte, hogy „*A francia hadihajók is ugyanolyan jól felkészítettek, mint az angolok, de képtelenek a külső megjelenést hasznossággal párosítani.*”²⁸ Nem sokkal később a Superb, azaz Sir Henry Hotham ellentengernagy hajója érkezett meg a Bellerophon-hoz és ekkor került sor Hotham admirális és Napóleon első személyes találkozására egy közösen elköltött vacsora keretei között.²⁹ A tengernagy a következő napra saját hajója fedélzetére invitálta Napóleont, aki a meghívást örömmel elfogadta.³⁰ A találkozót követően Hotham ellentengernagy parancsának értelmében, Maitland admirálisnak a Bellerophon fedélzetén tartózkodó császárral Torbay kikötőjébe kellett indulnia, a parancsnoksága alá rendelt Myrmidon kíséretében. Majd a parancs értelmében a mellékelt sürgönnyt, egy tisztjével kellett elküldenie Plymouth-ba, Lord Keith admirálishoz,³¹ a flotta főparancsnokához, akitől a további utasításokat kapja majd.³² Július 16.-án a HMS Bellerophon, fedélzetén a császárral megkezdte útját Anglia partjai felé. Bár a hajó kapitánya jókedvűnek és érdeklődőnek vélte ekkortájt a császárt, Montholon³³ leírásaiból tudhatjuk, hogy Napóleon nem érezte magát igazán jól a hajón, annak ellenére sem, hogy a tengeri betegségnek jelét sem mutatta. A szobája ajtaja előtt mindig az egyik szárnysegédje aludt egy matra-

²⁵ MAITLAND: 87-88. Vö. Memoirs, 229.

²⁶ Memoirs, 224-225.

²⁷ MAITLAND: 73-78.

²⁸ MAITLAND: 78. „*The French ships of war have all the preparations for action that you have, but they have not the way of combining appearance with utility.*”

²⁹ Érdekes módon Hotham ellentengernagy megadta a fogolynak, a neki kijáró uralkodói tiszteletet, amit innentől kezdve Maitland admirális sem mulasztott el. Memoirs, 226. Továbbá MONTHOLON: 94. ill. LAS CASES, tome I. 38-39.

³⁰ MAITLAND: 85-86. Továbbá Memoirs. 228. Napóleon és Hotham ellentengernagy találkozójára, némi ellentétet váltott ki a két hadihajó legénysége között, ugyanis a Superb matrózai maguknak óhajtották volna a dicsőséget, azzal hogy ők viszik Bonapartét Angliába.

³¹ George Keith Elphinstone (1746-1823). Brit admirális, ebben az időben a flotta főparancsnoka.

³² MAITLAND: 93-94.

³³ Charles Tristan de Montholon (1782-1853). Napóleon szárnysegédje.

con és a kialakított lakrészét állandóan két angol tengerész őrizte.³⁴ Mialatt a császár a Superb fedélzetén tartózkodott, kíséretének egy részét a Myrmidon fregatt fedélzetére helyezték át, feltételezhetően biztonsági okból.³⁵

A következő napokban Napóleon főként játékokkal (vingt-un), jókedvűen töltötte idejét útítársaival, míg Maitland admirális az útjukba kerülő hajók megfigyelésével foglalatoskodott. Természetesen nem maradhattak el a Bellerophon kapitánya és a császár közötti rövid beszélgetések sem, amelyek általában a két nemzet sajátosságait, hadi és egyéb szokásait állították egymással kontrasztba.³⁶ Július 18.-án Frederick Maitland admirális sürgönyben értesítette a tengerészet főparancsnokát, Napóleon megadásának körülményeiről és hajójának érkezéséről Torbay kikötőjébe.³⁷ Július 21-22.-én a Bellerophon, több angol hadihajóval is találkozott és Maitland admirális ezzel is szükségét érezte, hogy megmutassa vendégeinek, mennyire hiábavalónak bizonyult volna szökéssel próbálkozniuk. A császár információkat szeretett volna kapni arról, hogy vajon Brest-nél a francia hajók felvonták-e a fehér zászlót vagy nem. A kapitány távirón keresztül szerezte meg a kért információt „vendége” számára, aki nagyra értékelte a technika eme gyöngyszemét.³⁸ Napóleon kedélyállapota az utazás alatt rendkívül pozitív hatást keltett, gyakran körülötte játszottak Bertrand marsall gyermekei is. Rengeteg időt töltött a Bellerophon fedélzetén sétálgatva, elmélkedve, egyedül és társasággal egyaránt, a tengerészek legnagyobb öröme, akik így nap, mint nap láthatták a nagy Napóleont. Volt alkalom arra is például, amikor Napóleon és kísérete megnézte a matrózok által előadott színdarabot, természetesen Madame Bertrand tolmácsolásában és rendkívül jól szórakoztak.³⁹ Élénken érdeklődött Angliáról, minden apró információt igyekezett összegyűjteni korábbi ellenségei kulturális, mindennapi szokásairól, hiszen úgy gondolta élete hátralévő részét a szigetországban fogja tölteni. Rengeteg kérdése volt, szinte mindennel kapcsolatban és olykor többször feltette beszélgetőpartnereinek ugyanazokat a kérdéseket. Szinte nem volt olyan téma és dolog, ami ne érdekelt volna. Bár az admirális többször látta a császáron a honvágy jeleit, Napóleon ezeket az apró melankolikus pillanatokat, újabb kérdésekkel igyekezett meg nem történné tenni. Azonban az Ushant fok mellett elhajózva érezhetően kissé magába fordult és bár nem említette, valószínűleg érezte, most látja imádott országát utoljára.⁴⁰ Ideje jó részét a Bellerophon fedélzetén töltve, mindig akadt olyan tengerészeti téma, amelyről

³⁴ MONTHOLON: 98.

³⁵ G. L. de St. M. WATSON: *A Polish Exile with Napoleon*. London and New York. 1912. 191. (továbbiakban: WATSON).

³⁶ *Memoirs*, 231-233.

³⁷ MAITLAND: 100-103.

³⁸ Uo. 105-106.

³⁹ *Memoirs*, 238-239. Napóleon kereste a kapcsolatot, minden lehetséges formában és módon a hajó tisztjeivel és legénységével, valamint miután megkapta a neki kijáró tiszteletet, igyekezett azt kellően viszonzni. Ahogyan Las Cases írja: „Napoleon valójában császár volt, a Bellerophon fedélzetén.” LAS CASES, tome I. 40.

⁴⁰ *Memoirs*, 234-235.

szívesen érdeklődött, legyen az akár technikai jellegű vagy akár földrajzi ismereteket érintő. Számtalanszor kérdezett Anglia földrajzi viszonyairól, az út várható időtartamáról, Torbay kikötőjének távolságáról.

Július 23.-án Maitland admirális hajója megközelítette a Dartmoor felföldet, majd egy nappal később behajózott Torbay kikötőjébe.⁴¹ Napóleont csodálattal töltötte el a látvány és elismerően szólt az angol partvidék előnyös földrajzi adottságairól Franciaországéhoz képest, ugyanakkor nem tudott ellenállni a táj szépségének és megemlítette, mennyire hasonlít Torbay, az Elba szigetén található Porto Ferrajo-i öbölhöz.⁴²

Az érkezést követően szinte azonnal parancs érkezett Maitland admirális számára, amelyben határozottan utasítják, hogy maradjon a kikötőben, amíg további utasításokat nem kap az Admiralitás vezérkarától, továbbá határozottan megtiltották, hogy bárki is a Bellerophon fedélzetére lépjen, aki nem a legénység tagja illetve nem az Admiralitástól vagy Lord Keith tengernagytól hoz parancsot.⁴³ Eközben a császár és kísérete hozzájutott a már oly régóta áhított és hiányolt információkhoz, napilapok formájában. Örömük azonban nem volt felhőtlen, hiszen a Courier például, semmiféle tiszteletet nem tanúsított irántuk, sőt még angol földön sem szerették volna őket látni, sokkal inkább Szent Ilona szigetén.⁴⁴

Ennek igazolására szolgál többek között, hogy Lord Liverpool,⁴⁵ Nagy-Britannia miniszterelnöke már július 7.-én Lord Castlereagh-nak⁴⁶ írt levelében felveti azt a kardinális kérdést, „*Mi legyen Napóleonnal?*” A levél további részében fel is válaszol néhány lehetőséget, amelyek között ekkor még legelőkelőbb helyen a császár kiadatása szerepel a francia királynak.⁴⁷ Július 15.-én a miniszterelnök már konkrét elképzeléseit közli külügyminiszterével, ami Napoleon eltávolítását illeti, mégpedig a következőképpen: „*Jelenleg erősen azon a véleményen vagyunk, hogy őrizetének helye valahol Európától távol legyen, amelyre a legjobb lehetőségnek a Jöreménység foka vagy Szt. Ilona szigete tűnik.*”⁴⁸ Végül július 21.-én eldöntötte Napoleon sorsa, vagyis száműzetésének végleges helye, amint azt Lord Liverpool közli a külügyminiszterrel és július 28.-án már mindez hivatalos formát is kapott. Tehát elmondhatjuk, hogy a császárhoz érkező pletykák és a

⁴¹ MONTHOLON: 101. Minden angol személytől felhasznált forrás egyöntetűen július 24.-ét jelöli meg az érkezés napjaként, ellentétben Montholon 25.-i dátumával.

⁴² MAITLAND: 108.

⁴³ Uo. 109-110. Vö. Memoirs, 239-240.

⁴⁴ Memoirs, 231. A forrás állítása szerint Lord Castlereagh angol külügyminiszter és a szövetségesek már jóval a megadás előtt egyezséget kötöttek Napoleon száműzéséről Szt. Ilona szigetére. Vö. MONTHOLON: 102.: Montholon leírásaiból kiderül, hogy már a napilapok olvasása előtt, Madame Las Cases angol barátnőjének, Lady Claveringnek a leveleiből fény derült a Szt. Ilonára történő deportálás lehetőségéről. Továbbá LAS CASES, tome I. 47-48.

⁴⁵ Robert Banks Jenkinson, Lord Liverpool (1770-1828). Nagy-Britannia miniszterelnöke.

⁴⁶ Robert Stewart, Lord Castlereagh (1769-1822). Nagy-Britannia külügyminisztere és az angol parlament alsóházának vezetője.

⁴⁷ *Correspondence, despatches and other papers of Viscount Castlereagh*. Volume II. London. 1853. 415-417. (továbbiakban: CASTLEREAGH).

⁴⁸ CASTLEREAGH: 430.

napilapok híradásai már kész tényeket közöltek, bármennyire is igyekeztek ezt az angolok a foglyaik elől eltitkolni. Napóleon és környezete számára a hírek nem várt nyugtalanságot okoztak, amelynek leginkább a kíséretének tagjai adtak hangot.⁴⁹ Az érkezés napján újabb levél érkezett Lord Keith admirálistól, a Bellerophon fedélzetére, amelyben gratulál Maitland admirálisnak, remek helyállásáért és kérte adja át tiszteletteljes üdvözetét és háláját a császárnak, amiért Waterloo-nál megmentette az egyik fiatal angol tisztet, aki a rokona, történetesen az unokaöccse volt.⁵⁰ A következő napokban mindkét fél részéről növekedett a nyugtalanság. Az angol emberek a kikötőben egyre csak gyűltek, hogy láthassák Napóleont, aki sok időt töltött a hajó fedélzetén, másrésről viszont a császár kísérete sem tudott belenyugodni azokba a hírekbe, melyek szerint Szt. Ilona szigetére akarják őket küldeni.

Maitland admirális július 26.-án kapta meg a következő parancsot Londonból, amely szerint Bonapartéval a fedélzetén azonnal induljon útnak Plymouth South kikötője felé, a Myrmidon és a Slaney hadihajók kíséretében.⁵¹ A hajó felvonta a horgonyt és útnak indult. Az indulás hírére azonban Madame Bertrand, aki többször is beszélgetett a kapitánnyal, ezúttal felettébb emelkedett hangnemben tette szóvá, miért is nem értesítették Napóleont és őket a kihajózásról. Minden valószínűség szerint sértette a „vendégek” büszkeségét, hogy sorsuk ezúttal nem a saját kezükben van és nem kapnak minden egyes kapott parancsról azonnali tájékoztatást. Maitland admirális pedig közölte a hölgygel, hogy neki nem kötelessége mindenről beszámolni utasainak, amire utasították. Aznap délelőtt Napóleon ismét a fedélzetén tartózkodott Maitland admirális kíséretében és a Bellerophon kapitányának javaslatára szemügyre vette a Plymouth South kikötőt védő hatalmas hullámtörő gátat. Lenyűgözte az építmény monumentalitása, de igazán akkor lepődött csak meg, amikor megtudta, hogy mennyibe is került az angoloknak megépíteni ezt a rendkívüli hasznosságú és értékű építményt.⁵² Egyúttal megemlékezett saját nagyszabású tengerészeti befektetéseiről is, mint például Cherbourg kikötőjéről és a Boyard erőd átalakításáról, majd sajnálatának adott hangot és kijelentette, valószínűleg hagyni fogják, hogy ezen újításai is elveszenek.⁵³ Miután a hajó horgonyt vetett Plymouth kikötőjében, Maitland admirális közölte a császárral, hogy a vezérkari főnökkel fog találkozni, Napóleon megkérte tolmácsolja háláját Lord Keith felé, viszonzásul a Lord által is tanúsított megbecsülésért, amelyről a Maitland admirálisnak írt levelekből értesült, továbbá érdeklődött egy személyes találkozás

⁴⁹ MAITLAND: 112-113. ill. LAS CASES, tome I. 49-50.

⁵⁰ MAITLAND: 117-118. Vö. Memoirs, 241-242.

⁵¹ MAITLAND: 119. Továbbá LORD KEITH: 367.

⁵² A Plymouth Sound kikötőnél található, mesterséges hullámtörő négy millió tonna kő megmunkálásával és harminc éven keresztül épült. Elkészítése több millió fontot emésztett fel és a kor egyik legnagyobb mérnöki teljesítményének tartják, az akkor még egyedülálló, korszakalkotó építményt. A hullámtörő terveit 1788-ban fogadta el az angol kormány, ám építése csak 1806-ban kezdődött. Az angol flotta ebben az időben csak „Breakwater”-ként emlegette, amely becenév, azóta is az építmény sajátja.

⁵³ MAITLAND: 121-122.

lehetőségéről Ólordságával. A Bellerophon parancsnoka közölte Napóleon kérését és tolmácsolta szívélyes üdvözlését a Lordnak, aki azonban a további utasítások érkezéséig kénytelen volt elhárítani a személyes találkozó lehetőségét. Maitland parancsot kapott Keith tengernagytól, arra hogy a továbbiakban is tartsa fenn hajója szeparációját a szárazföldtől és igyekezzen megakadályozni minden lehetőségét annak, hogy Bonaparte vagy kíséretének bármely tagja esetlegesen elmenekülhessen. A Lord ennek érdekében elrendelte a Liffey és Eurotas hadihajók kötelékbe lépését a Bellerophon-nal, abból a célból, hogy semmilyen jármű és senki élő személy ne juthasson a császár közelébe.⁵⁴ Napóleont és kíséretét tehát az angolok továbbra is tökéletesen elkülönítetten tartották és minden igyekezetükkel meg akarták akadályozni korábbi ellenségük esetleges szökését, sőt még a próbálkozás gondolatát is szerették volna elhessegetni. Maitland admirális később közölte a fejleményeket a császárral, aki látva a körülöttük örökdő két fregattot, aggályainak adott hangot és felhívta a parancsnok figyelmét az őrhajók légénységének tevékenységére, akik muskétáikkal a túl közel merészkedő hajókra lőttek, éjjel és nappal, ami Napóleont meglehetősen zavarta.⁵⁵ Maitland admirális közbenjárására a fregattokon szolgálatot teljesítő katonák felhagytak ezen tevékenységükkel. Július 27.-én a Bellerophon kapitánya ismét személyes találkozáson vett részt Lord Keith tengernaggyal, akihez elvitte Napóleon levelét, amelyet személyesen a császár írt a régenshercegnek.⁵⁶ Elmondta aggályait, miszerint nyugtalanságot keltett a hajón tartózkodó francia személyekben Szt. Ilona említése, illetve ismét tolmácsolta Bonaparte azon kérését, mely szerint szeretne találkozni a Lorddal személyesen. Lord Keith válaszában ígéretet tett egy másnap délelőtti személyes találkozásra, továbbá utasításba adta Maitland admirálisnak, hogy Napóleon mellől 4-5 ember és a közvetlen szolgálók kivételével, mindenkit a közelben tartózkodó hadihajókon kell elhelyezni, valamint azt, hogy a császárt felsőbb utasításra ezután csupán általános tábornoki rangnak megfelelő bánásmód illeti meg.⁵⁷

Július 27.-én Lord Keith ismételen arra kérte Maitland-et, hogy tovább fokozza előkészületeit, amellyel a nyilvánvalóan frusztrált Napóleon és társasága esetleges szökési terveit szinte azonnal kudarcba fojtja. Július 28.-án Lord Keith személyes találkozáson vett részt a császárral, aki nagy érdeklődést mutatott az

⁵⁴ MAITLAND: 123-126. Lord Keith parancsának, az Admiralitás titkársága által írt levélnek, valamint Lord Keith memorandumának kivonatai. Lord Keith és Lord Melville levélváltása. LORD KEITH: 368-370.

⁵⁵ MAITLAND: 127-128.

⁵⁶ A levelet még Napóleon írta meg személyesen a megadása előtt Anglia régenshercegének, majd megbízta Gourgaud tábornokot, hogy kézbesítse a címzettnek személyesen. A tábornok a kérésnek eleget tett és a Sartorius kapitány parancsnokolta Slaney fedélzetén elhajózott Angliába. A levél azonban sosem került a régensherceg kezébe, mert Gourgaud tábornok megtagadta, hogy átadja azt bárki másnak a címzetten kívül, így sem Sartorius kapitány, sem egy másik tiszt nem vehette kezébe, őt magát pedig nem vitték el a régensherceghez és nem engedték eltávozni a hajóról, ahogyan később a többi francia foglyot sem. Vö. Memoirs, 215. ill. SAVARY: tome IV. Partie II. 154-156. és 162. A régenshercegnek írt levél kézbesítési kísérletének és a kísérlet kudarcának rövid összefoglalója a tábornok saját szavaival. GOURGAUD: 20-23. ill. LAS CASES, tome I. 47.

⁵⁷ MAITLAND: 131.

angol kormányzat vele kapcsolatos tervei iránt, míg Madame Bertrand igyekezett meggyőzni a Lordot arról, hogy Szt. Ilonára küldeni őket igazságtalan lenne, de ha Napóleonnak mennie is kell, legalább a férjének ne kelljen vele tartania.⁵⁸ Július 30.-án Maitland admirális saját bevallása szerint is akkora hajóforgalmat tapasztalt a Bellerophon körül, amekkorát még sosem látott, kisebb hajók hihetetlen tömege és a rajtuk tartózkodó emberek sokasága ijesztően hatott.⁵⁹ A fregattok őrhajói képtelenek voltak még erőszakos eszközökkel is távol tartani a báméskodókat. Másrészről a francia tisztek felháborodásuknak adtak hangot, az angol tengerészek viselkedését illetően, amellyel a hívatlan látogatókat igyekeztek eltávolítani. Napóleon még a Bellerophon fedélzetén tartózkodva sem mulasztotta el, hogy kalapemeléssel tisztelegjen a gyengébbik nem csinos képviselői előtt, sőt Maitland kapitány nejét különösen szép bókokkal méltatta a férje előtt.⁶⁰

Ugyanezen a napon Maitland admirálist, Lord Keith értesítette Sir Henry Bunbury államtitkár⁶¹ érkezéséről, aki a brit kormány döntését hozta Napóleon végső elhelyezésével kapcsolatban. A Lord továbbá azt is közölte a Bellerophon kapitányával, hogy Napóleon valószínűleg tényleg Szt. Ilona szigetére kerül, azonban szigorúan megtiltotta neki az információ továbbítását a „vendégeinek”. A július 30.-án megjelenő napilapok újabb riadalmat keltek a francia foglyok körében, ugyanis megjelent a francia kormány listája az általuk száműzött személyekről és a tisztek közül többekben is felmerült a kérdés, vajon kiadják-e őket Lajos királynak. Ugyanezen a napon kelt, Lord Bathurst levele, „Memoranda” címmel, amelyben Sir George Cockburn tengernagyot értesítették a Napóleonnal kapcsolatos bánásmód általános szabályairól és elveiről, valamint a Szent Ilona szigetén foganatosítandó intézkedésekről.⁶²

Július 31.-én reggel Sir Henry Bunbury államtitkár megérkezett a döntéssel, amely a következő feltételeket tartalmazta: Napóleonnak és három magas rangú francia tisztjének Szt. Ilona szigetére kell vonulniuk további tizenkét francia személy kíséretében,⁶³ akiket maga választhatott ki, de Savary és Lallemand csatlako-

⁵⁸ MAITLAND: 134-135.

⁵⁹ Uo: 135-136. „Július 30.-án, vasárnap a hajók sokasága nagyobb volt, mint amire valaha emlékeztem, hogy egy időben láttam volna. Biztos vagyok benne, hogy mértékkel mondom, amikor azt állítom, hogy több mint ezer kis hajó gyűlt össze a mi hajónk körül és mindegyikben átlagban nem kevesebb, mint nyolc ember tartózkodott. A tömeg olyan nagy volt, hogy lehetetlennek tűnt, hogy az őrhajók távol tartsák őket, bár az egyik fregatthoz tartozó hajó nagyon erőszakos eszközöket alkalmazott, hogy ezt elérje, rendszeresen nekifutott a kisebb hajóknak, amelyekben hölgyek is voltak, olyan erővel, hogy majdnem felborultak és a hölgyek szerfelett megijedtek.” Vö. Memoirs, 243-244. továbbá MONTHOLON: 105.

⁶⁰ Memoirs, 247.

⁶¹ Sir Henry Bunbury (1778-1860) Brit tábornok és az angol parlament Hadi és Kolóniai miniszteriumának államtitkára.

⁶² MAITLAND: 137-138. Bertrand, Savary és Lallemand is a listában szerepelt. Ill. FORSYTH, William: *History of the Captivity of Napoleon at St. Helena*; from the Letters and Journals of the late Lieut.-Gen. Sir Hudson Lowe, and Official Documents not before made public. New York, 1853. Volume I. 24-30.

⁶³ Maitland admirális leírásaival ellentétben, Barry O'Meara sebész a következőket állítja: 4 tiszt, egy orvos és 12 szolgáló deportálását írták elő. *Napoleon in Exile or a Voice from St. Helena*. By: Barry Edward O'MEARA Esq. His late Surgeon. Ed. II. Volume I. London, 1822. 2. (ovábbiakban:

zását a császárhoz megtiltották. Maitland admirális előzetesen közölte a hírt a császárral, akit úgy tűnik, már felkészítettek a hírről cikkező folyóiratok a várható angol döntésre, de mégis hangot adott elégedetlenségének. Az államtitkár és Keith admirális végül a Bellerophon fedélzetén hivatalosan is közölte a császárral a döntés véglegességét, amely ellen főként a fentebb említett két tiszt és Madame Bertrand tiltakozott a leghevesebben.⁶⁴ Rovigo hercegének emlékirataiból azonnal kiténik, hogy feltételezése szerint az események alakításában jelentős részt vállalhatott Fouché, Talleyrand és néhány magas rangú francia társuk, akik úgy ítélték meg, hogy minél messzebb van Napóleon az országtól, annál nagyobb a változások iránti fogékonyság a francia népben és az egész országban.⁶⁵

Miután a Lord elhagyta a hajót, Napóleon magához kérte Maitland-et és megmutatta neki a határozatot, majd utat engedett elkeseredésének. Panaszait óriási vehemenciával zúdította a kapitányra. Sérelmezte, hogy minden szárazföldtől és számára kedves dologtól távol egy trópusi szigeten helyezték el, inkább adnák ki a Bourbonoknak – mondta – továbbá kikérte magának a tábornoki titulust, hiszen neki a Császár, de minimum az Első Konzul cím járna ki. Inkább zárnák a Towerbe vagy más angol erődbe, de egy trópusi szigeten az ő fizikumával, gyakorlatilag aláírták a halálos ítéletét.⁶⁶ Napóleon újabb levelet írt a régenshercegnek, amelyet Lord Keith továbbított, amellet hogy maga Keith admirális is megkapta a császár panaszait egy levélben.⁶⁷ Savary és Lallemand szintén nagyon megijedtek a hír hallatán, amely szerint kiadják őket a királynak és Franciaországnak. Maitland admirális korábbi ígérete szerint nem tartotta valószínűnek, hogy erre sor kerülhessen, de mindenesetre levelet írt Lord Melville-nek⁶⁸ az Admiralitás első Lordjának az ügyben.⁶⁹

Napoleon in Exile. Vol. I.) Ugyanakkor Maitland leírásait erősíti meg Lord Melville levele Lord Keith-nek. CASTLEREAGH: 444-445.

⁶⁴ MAITLAND: 138-140. Vö. Memoirs, 245-246.: A kadét memoárjában kiemeli, hogy miután Napóleon értesült a brit kormányzat vele kapcsolatos szándékairól, többé nem látták a fedélzetten, ezzel szemben Maitland admirális szerint kicsit ritkábban, de továbbra is tiszteletét tette a fedélzetten. Maitland admirális szavait igazolja Las Cases leírása is, azzal a különbséggel, hogy a határozat a száműzetésről már július 30-án megérkezett. Továbbá LAS CASES, tome I. 55-57. ill. MONTHOLON: 106-107. Montholon leírása az angol forrásokkal szemben ismét egy nappal korábban helyezi az eseményeket, akárcsak Las Cases. Vö. LORD KEITH: 372-374. és 375-383.: Lord Melville levele az angol kormány döntéséről Napóleonnal kapcsolatban. Valamint Sir Henry Bunbury beszámolója a találkozási Lord Keith és a francia foglyok között valamint a reakciók a döntéssel kapcsolatban.

⁶⁵ SAVARY, tome IV. Partie II. 173-175.

⁶⁶ MAITLAND: 141-142. Vö. Memoirs, 245-247.: „Sosem tudok úgy gondolni azokra az eljárásokra, amelyeknek szemtanúja voltam, hogy a felháborodástól fel ne forna a vérem és az arcom el ne vörösödjön el korszosult országom miatt... Miért tagadták meg tőle azt a menedéket, amelyet soha azelőtt a legdurvább kérélemzőtől sem? Valóban mondhatni: Anglia örökre lealjasodott a Bellerophon vendégszeretetében.” Az emlékiratok hangvételéből egyértelműen kiderül, hogy a kadét elítéli saját kormánya kicsinyességét és hatalomfitogatását Napóleonnal szemben és hozzáfűzi, hogy maga Maitland admirális is kényelmetlenül érezte magát a kínos incidens miatt. Továbbá MONTHOLON: 103.

⁶⁷ MONTHOLON: 107-108. Napóleon levele a régenshercegnek. Továbbá SAVARY, tome IV. Partie II. 165-166.: Napóleon levele Lord Keith részére.

⁶⁸ Robert Dundas, Lord Melville (1771-1851), az Admiralitás első Lordja, a brit flotta főparancsnoka.

Augusztus 1.-én Maitland admirális személyesen járt közben mind Lord Keith tengernagynál, mind Sir Bunbury-nél, Savary és Lallemand ügyében, akik közül utóbbi ígéretet tett a kérés tolmácsolására a kormányzat felé.⁷⁰ Augusztus 2.-án Napóleon és Maitland admirális ismét beszélgettek a császár kabinjában, aki továbbra is reménykedett az angol kormányzatban és döntésük revideálásában, azonban teret engedett kíváncsiságának és számtalan kérdést intézett a kapitány felé Szt. Ilona szigetről.⁷¹ Augusztus 3.-án Maitland admirális híreket kapott egy előző éjjel történt szöktetési kísérletről, amely azonban álhíreknek bizonyult.⁷² Mivel Napóleont senki sem látta másnap délelőtt a hajón, ez aggodalomra adott okot. Mint kiderült a császár nem érezte jól magát aznap, de még kíséretének tagjaiban is felmerült egy esetleges önmegmérgezés rémképe.⁷³ Másnap augusztus 4.-én a Bellerophon kapitánya utasítást kapott Lord Keith tengernagytól, hogy készülődjön, mert tengerre kell futnia. Napóleon és társasága kérdéseire válaszolva, Maitland admirális elmondta, hogy ki fognak futni a nyílt tengerre és ott át kell szállniuk a HMS Northumberland hadihajó fedélzetére, amely Szt. Ilonára viszi majd őket.⁷⁴ Napóleon továbbra sem jelölte ki azokat a személyeket, akiket magával kívánt vinni száműzetésébe, mindössze annyit üzent a hírre, Bertrand marsallon keresztül: „...a császár nem megy Szt. Ilonára.”⁷⁵ Időközben Lord Keith jelezte, hogy egy angol jogász, – bizonyos Anthony Mackenrot – a Habeas Corpus értelmében szeretné elérni, hogy Napóleon is kapja meg a törvényben foglalt, minden személyt megillető jogi lehetőségeket. A kezdeményezést valójában Capel Lofft⁷⁶ angol jogász és polihisztor indította el, aki súlyos törvénysértésnek vélte a császár indokolatlanul hosszú és „erőszakos” fogva tartását, valamint annak megakadályozását, hogy nem törvényes eljárás keretei között döntöttek a sorsáról és a deportálásáról.⁷⁷ A forrásokból ugyanakkor kiderül, hogy Lord Keith és az Admirális tisztaban volt Napóleon „partraszállásának” veszélyeivel, ezért mindenáron el akarták kerülni, hogy az idézés, akár a császárhoz, akár Keith admirálishoz eljusson. Ezért kelt útra szinte egyik pillanatról a másikra a Bellerophon és Lord Keith is ezért nem akart találkozni Mackenrot-tal. Valójában Mr. Mackenrot, a császár számára egy idézést akart átadni, amely tanúként várja a Királyi Bíróság elé, amellyel a császár Angliában maradását kívánták kieszközölni.⁷⁸ Au-

⁶⁹ MAITLAND: 145-147. Maitland admirális levele.

⁷⁰ Uo. 152-153.

⁷¹ Uo. 158-159.

⁷² Uo. 159-160.

⁷³ GOURGAUD: 26.

⁷⁴ MAITLAND: 161-163.

⁷⁵ Uo. 164.

⁷⁶ Capel Lofft (1751-1824) Angol jogász, író, politikus, polihisztor, Napóleon személyének nagy rajongója.

⁷⁷ WATSON: 144-146.

⁷⁸ MAITLAND: 165-167.: Az események jogi vonatkozásairól Sir Walter Scott jegyzeteiben találunk magyarázatra. Vö. LORD KEITH: 388-392.: Az események rövid ismertetése, Lord Melville levele, Mackenrot levele, az idézés szövege.

gusztus 5.-én Maitland admirális a Tonnant hadihajó fedélzetén tartózkodó Lord Keith-szel találkozott, amely találkozára magával vitte Napóleon hivatalos tiltakozását, a deportálással és a bánásmóddal – ezalatt a megszegett angol ígéreteket értette – kapcsolatosan.⁷⁹ A következő napon Las Cases és Maitland között lezajlott beszélgetésből kiderül számunkra, hogy a császár és társasága az admirálist is erősen hibáztatta a kialakult helyzet miatt. A Bellerophon kapitánya azonban elhessegette a hamis ígéretekéről kialakított vádakat.⁸⁰ Ezen a napon Maitland admirális egy értesítést kapott Napóleon sebészétől, O'Mearától⁸¹, mely szerint Savary generális hajlandó elkísérni a császárt Szt. Ilona szigetére, mint annak kezelőorvosa. Állítása szerint ugyanis az eddig ezt a feladatkört ellátó személy Monsieur Maingaut súlyos tengeri betegségben szenvedett. Az admirális megígérte, közölni fogja az ajánlatot a felettesével.⁸² A kérés nem talált pozitív fogadtatásra angol részről, de a Bellerophon sebészét, a fentebb már említett Barry O'Meara-t elengedték a császárral Szt. Ilonára.⁸³ Az időközben megérkező Northumberland hadihajó kapitánya Sir George Cockburn⁸⁴ és Lord Keith megegyeztek a részleteket illetően és megkezdték az előkészületeket Napóleon elszállítására. Az angol miniszterek instrukciói szintén levél formájában érkeztek meg Cockburn admirálishoz és igen érdekes részleteket közölnek vele, a Napóleonnal és kíséretével kapcsolatos további viselkedésmódot illetően.⁸⁵ Miután az admirális közölte Bertrand marsallal a teendőket, összegyűjtötték a francia foglyok fegyvereit, valamint Napóleon kardjait. A császár és Maitland admirális egyik utolsó beszélgetésére augusztus 6.-án este került sor, amelyben Bonaparte kifejtette a már korábban is hangoztatott ellenérzéseit az angol kormányzattal és nagylelkűséggel szemben, de mindemellett kiemelte az admirális őszinteségét és kedvességét. Ugyanakkor nem felejtette el megemlíteni, mekkora igazságtalanságnak tartaná Savary és Lallemand kiadatását a francia királynak.⁸⁶ 1815. augusztus 7. napján, Bonaparte Napóleon és az általa időközben kiválasztott és megnevezett személyek⁸⁷ elhagyták a HMS

⁷⁹ Napóleon tiltakozásának szövege. MAITLAND: 172-174. Vö. MONTHOLON:109-110. ill. LAS CASES, tome I. 66-67.

⁸⁰ MAITLAND: 176-177.

⁸¹ Barry Edward O'MEARA (1786-1836), a Bellerophon sebésze, aki elkísérte Napóleont, Szt. Ilona szigetére. Emlékirataiban röviden összefoglalja Napóleon tartózkodását a hajó fedélzetén. *Memoirs of the Military and Political Life of Napoleon Bonaparte from his origin, to his Death on the Rock of St. Helena.* Hartford, 1822. 341-346.

⁸² MAITLAND: 179-180. Vö. MONTHOLON: 117-118.

⁸³ Napoleon in Exile, Vol. I. 2-6. Napóleon és O'Meara beszélgetése illetve O'Meara „kinevezése” a császár kísérő orvosának. Valamint Maitland kapitány elismerő hangvételű levele, O'Meara kválitásait és szolgálatkészségét illetően.

⁸⁴ Sir George Cockburn (1772-1853) Angol admirális, a HMS Northumberland parancsnoka, később Szt. Ilona kormányzója.

⁸⁵ Az instrukció szövege. LAS CASES, tome I. 72-75. Lord Bathurst Memorandumjának kivonata. A teljes instrukció a Hudson Lowe altábornagy leveleit és dokumentumait tartalmazó kötetben. 62. jegyzet.

⁸⁶ MAITLAND: 182-185. ill. LAS CASES, tome I. 76. Vö. Montholon 114. Montholon leírása szerint csak a lőfegyvereket vették el tőlük, a kardjaik náluk maradtak.

⁸⁷ MAITLAND: 188.

Bellerophon angol hadihajót és a Sir George Cockburn parancsnoksága alatt hajózó, HMS Northumberland hadihajó fedélzetére szálltak át, amely végső állomásukra, Szt. Ilona szigetére szállította őket. Később még a császár személyesen megköszönte Maitland admirálisnak a kitüntető figyelmét és az irányába tanúsított becsületes viselkedését, amíg a hajón tartózkodott. Végül miután a kijelölt személyek összecsomagoltak és indulásra készen álltak, Lord Keith kíséretében elhagyták a Bellerophon fedélzetét és a Northumberland fedélzetén megkezdték útjukat Szt. Ilona szigetére.⁸⁸

1815. augusztus 7.-én Bonaparte Napóleon, Franciaország volt császára és kísérete, az angol HMS Northumberland fedélzetén Szt. Ilona szigete felé indult. A császár október 15.-én szállt partra és rezidenciáját a Longwood House nevű ingatlanban rendezték be. Itt töltötte élete utolsó éveit, legtöbb idejét emlékiratainak megörökítésére fordítva, mindvégig angol házi őrizetben. Számos hűséges tisztje és hivatalnoka töltött mellette hosszabb illetve rövidebb időt. Egészségi állapota és szelleme a kezdeti időszakok után folyamatos romlásnak indult, de leginkább a lelki magányosság nyomta rá bélyegét a császár utolsó éveire. Egy tevékeny, sokat látott, aktív ember, akit tétlenségre kárhoztattak, elvesztette a reményét. Végül 1821. május 5.-én elhunyt. Halálának körülményei máig számos megválaszolatlan kérdést vetnek fel, amelyekkel jó néhány tanulmány, önálló kötet és egyéb történeti munka foglalkozik.

⁸⁸ MAITLAND: 200-201. Vö. *Memoirs*, 251-254.: A szerző bár angol származású és angol tengerészcadétként szolgált a Bellerophon fedélzetén, mélységes megvetéssel és haraggal ír a saját kormánya – különösen Lord Castlereagh külügyminiszter – és a Szent Szövetség machinációiról. Azonban hozzá kell tennünk, hogy szembetűnő elfogultsága származhat abból a helyzetből, hogy módja és lehetősége volt ismerni és látni a kor leghíresebb emberét, aki igen pozitív benyomásokat tett a környezetében lévőkre és gyakorlatilag megbabonázta őket. Vö. LORD KEITH: 407-408. Továbbá *Extract from a Diary of Rear-Admiral Sir George Cockburn with particular reference to Gen. Napoleon Buonaparte, on Passage from England to St. Helena. 1815. On Board H.M.S. Northumberland.* London, 1888. 3-7. ill. SCHOM: 819.